Poštnina plačana v gotovini. Izhaja vsak petek. Leto VIII. Št. 48.

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17
Naročnina četrtletno 15 din
za pol leta 30 din
za vse leto 60 din
Posamezne številke 1.50 din
V zamejstvo celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 1. decembra 1939.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17
Poštnočekovni račun:
Ljubljana št. 16.176
Rokopisov ne vračamo
Oglasi po tarifu
Tiska Zadružna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Franc Jeza:

Slovensko prebivalstveno vprašanje v pravi luči

Po Melikovi knjigi »Slovenija« (2. zv.) povzemamo, da se je prebivalstvo Kranjske pomnožilo od leta 1800. do leta 1921., to je v 120 letih, samo za 40.56%. Od 373.000 ljudi leta 1800. je namreč narastlo do leta 1921. na 524.300 ljudi.

V istem času pa je narastlo prebivalstvo ostale Evrope za 140%. Naraščalo je torej tri in pol krat hitreje kakor na Kranjskem, kjer bi moralo znašati število prebivalstva leta 1921. najmanj 893.200 ljudi, če bi bila korakala Kranjska v tem oziru vštric z ostalo Evropo.

Le neznatno bolj se je namnožilo v tej dobi prebivalstvo na Primorskem (v slovenskem delu), na Koroškem in na Štajerskem.

Toda tudi ta 40 odstotni prirastek prebivalstva na Kranjskem — in v vsej Sloveniji — gre v glavnem na račun mest ter rudarskih in industrijskih središč, kjer je prebivalstvo narastlo mnogokje za več kot 100%. Med te kraje spadajo Ljubljana, Jesenice, Maribor, Celovec, Trbovlje itd. Podeželski kraji so v tej dobi napredovali neprimerno manj. Edino v Prekmurju je narastlo prebivalstvo za več kot 50%, sicer pa nikjer. Za 26—50% so napredovali le nekateri vinorodni predeli na Štajerskem. Šele ko znižamo odstotek prirastka na 11—25%, moremo navesti nekaj več kmečkih predelov, n. pr. na južnem Dolenjskem,

»... toda marsikje moremo ugotoviti, da je poglaviten gospodarski vir, ki je omogočil ljudem vztrajati na rodni grudi, v obilici velikih gozdnih kompleksov, ki nudijo znatnejši dohodek ali zaslužek ...«

pravi Melik.

Zelo mnogo — relativno največ — je v Sloveniji krajev, ki zaznamujejo v teku zadnjih 120 let z ozirom na število prebivalstva zastoj, kar pomeni, da se je tam pomnožilo v tej dobi prebivalstvo le za 0.1 do 3%, ali pa je v isti meri celo nazadovalo. Na zastoju so udeležene vse slovenske pokrajine s pretežno kmečkim ali viničarskim prebivalstvom.

Veliki deli Julijske krajine, Ziljska dolina, vzhodna (agrarna) Štajerska, Suha krajina, Podravje pa so po številu prebivalstva celo nazadovali za 4—25%, ponekod celo za več.

Naraščanje prebivalstva pa tudi od leta 1921. naprej ne kaže posebno razveseljive slike.

V razdobju 1921—1936 se je povečalo število prebivalstva v Jugoslaviji od 11milijonov 983 tisoč na 15 milijonov 174 tisoč, torej za 3,189.000. Od tega prirastka je odpadlo na Slovenijo samo 132 tisoč ljudi, torej 4.1%, medtem ko predstavlja prebivalstvo jugoslovanskega dela Slovenije 7.9% vsega jugoslovanskega prebivalstva. Če bi bilo v omenjeni dobi prebivalstvo v Sloveniji v enaki meri naraščalo kakor prebivalstvo ostalih jugoslovanskih pokrajin, bi moralo odpasti od skupnega prirastka na Slovenijo približno 253.000 ljudi, 121.000 več kakor jih je v resnici odpadlo. Slovenija bi bila morala šteti ob koncu leta 1936. 1,331.000 prebivalcev, ne pa samo 1,210.000, kakor jih je dejansko štela. Slovensko prebivalstvo na slovenskem ozemlju v Jugoslaviji bi se bilo moralo pomnožiti za 25 in pol odstotka, kakor prebivalstvo ostale Jugoslavije, ne pa samo za 12%, kakor se je. Pri tem pa ne smemo pozabiti, da se je v tem času zateklo v Slovenijo najmanj 50.000 slovenskih beguncev s Primorskega. Nekateri cenijo število teh beguncev celo na 80.000. Ako odštejemo to število od dejanskega prirastka v razdobju 1921—1936, dobimo celo samo 82.000 oziroma 52.000 resničnega prirastka.

Na Goriškem, ki zavzema večji del slovenske Primorske, je znašal v desetletju 1921—1931 dejanski prirastek celo le 2.7%.

Treba se je vprašati, kaj je krivo, da smo v 120 letih narastli številčno samo za 40%, medtem ko so se pomnožili narodi okrog nas v tem času tri in pol krat bolj, in zakaj tudi še danes neprimerno počasneje naraščamo kakor večina evropskih narodov. Nekateri krivijo tega »belo kugo«. To so navadno ljudje, ki v isti sapi, toda v drugi zvezi govorijo o biološkem zdravju našega naroda in o idili na kmetih. Stvarnost pa kaže, da se motijo. Sicer so rojstva zadnja desetletja tudi v Sloveniji začela padati, kakor povsod v Evropi, toda o beli kugi in o racionalizaciji porodov vendar še ne more biti besede, če vemo, da je prišlo pred vojno na 1000 ljudi v Sloveniji približno 33 rojstev, danes pa še vedno 29. V Angliji je prišlo leta 1933. samo 14 rojstev na 1000 ljudi in dasi rojstva od tedaj ne padajo več, se stanje do danes vendar še ni bistveno izboljšalo. V Franciji je prišlo leta 1938. 16 rojstev na 1000 ljudi. Pri nas je torej rodnost še vedno dvakrat večja. Umrljivost pa znaša pri nas (v jugoslovanskem delu slovenskega ozemlja) 18 na tisoč ljudi. Prirodni prirastek znaša torej pri nas 11‰ na leto. Na ta način bi moralo narasti prebivalstvo letno za okrog 4600 oseb več, kakor dejansko naraste. Teh 4600 oseb nam požre sproti izseljevanje. Bela kuga torej še šteje kvečjemu kot izgovor za nevedneže. Pač pa moramo obdolžiti za to izseljevanje, kakor smo videli. Izseljevanje je krivo slabega naraščanja prebivalstva v Sloveniji, izseljevanje pa je spet samo nasledek naših gospodarskih razmer, oziroma dejstva, da je za večji prirastek slovenskega prebivalstva na razpolago premalo zemlje, premalo prostora. Izredno naglo naraščanje prebivalstva v južnih pokrajinah si moramo istotako razlagati z dejstvom, da je tam za prebivalstvo še dovolj zemlje in prostora na razpolago, saj je na primer v Srbiji relativna gostota prebivalstva mnogo manjša kakor v Sloveniji, poleg tega da je tam zemlja rodovitnejša. Ako se ozremo na druge evropske narode, ki imajo še velik naravni prirastek, vidimo, da so to pretežno sami takšni narodi, ki ne trpijo zaradi tesnosti prostora, zaradi pomanjkanja zemlje, torej Bolgari, Romuni, Poljaki in Rusi. Seveda so na drugi strani narodi, ki imajo tudi dovolj prostora na razpolago, pa vendar malo rojstev: Angleži, Francozi, Skandinavci itd. Toda pri teh narodih ne smemo pripisovati krivde za vpadek rojstev tesnim gospodarskim razmeram, ampak pomanjkanju življenjske energije višjih in meščanskih slojev naroda, kar je nasledek pomehkuženosti oziroma prenasičenosti in naveličanosti gospodarskih in kulturnih dobrin, saj najdemo najmanj otrok ravno v najbogatejših rodovinah, medtem ko so družine nižjih slojev, torej kmečke, delavske, ribiške itd. še prav številne, če ne živijo le v preslabih socialnih razmerah, kar se seveda tudi pogosto godi.

Število slovenskega prebivalstva pa ne more naraščati sorazmerno z njegovo rodnostjo iz preprostega razloga, ker nima prebivalstvo, kakor že rečeno, dovolj prostora na razpolago. Dejstvo, da vlada ta zastoj prebivalstva že od leta 1800. dalje, da traja to značilno počasno naraščanje prebivalstva torej že skoraj poldrugo stoletje, si moramo razlagati tako, da je slovensko kmečko podeželje že ves ta čas prenasičeno z ljudmi. Več kakor sedanje število jih nikakor ne more prerediti. Da pa je marsikje prebivalstvo vkljub temu narastlo za nekaj desetin odstotkov, je povzročila racionalizacija in s tem povečana proizvodnja poljedelskih pridelkov oziroma živil. Tudi dejstvo, da se je prebivalstvo po vojni, zlasti prvo desetletje, razmeroma hitreje množilo, kakor pred vojno, dasi seveda na splošno gledano še vedno zelo počasi, si moramo pojasniti z industrializacijo Slovenije po vojni. Odkar pa je nastopil tudi v industrializaciji neizogibni zastoj, je ubralo naraščanje spet svoj stari, ustaljeni tempo, ki ga vsekakor ne bo tako kmalu več povečalo, rajši zmanjšalo.

Izidor Koštrun:

Pred novim koledarjem

(Nadaljevanje.)

Četrtek, 11. XI. 1937. — Iz »Slovenca« izvemo za duhovito vsebino govora, ki ga je imel v Trbovljah na javnem shodu JRZ dr. Kamušič, in za naraščanje JRZ v Trbovljah, kjer ljudje »uvidevajo«, da je JRZ »najboljša zaščitnica koristi slovenskega kmeta in delavca«. Mimogrede švrkne tudi po »kšeftu in idejah pri slovenskih jns-arjih«. — »Jutro« poroča o »obračunu Kopitarjeve ulice s katoliško inteligenco«, ki se opira na članek »Tavajoči Slovenci«, in dostavlja v drugi beležki: »Ko gospodje (koliko je vendar teh gospodov!) brijejo norce, da ta ali oni ni podpisal punktacij, pozabljajo, da jih niso podpisali tudi taki, ki so se dali slaviti kot očetje »slovenske deklaracije«. »Slovenec« plaši s Kramer-Živkovićevo diktaturo, ali namesto Kramerjevega imena mora stati za oznako Živkovićeve diktature povsem drugo, gospodom iz Kopitarjeve ulice mnogo bližje ime.«

Petek, 12. XI. 1937. — »Slovenec« priobčuje vest »Jutra« o pripravah za ustanovitev društva »Narodna edinost« za dravsko banovino in trdi namesto zanikanja, da so osnovali Kramer, Ribnikar in Virant odbor za borbo proti centralizmu in unitarizmu. Delo »Jutra« je take vrste, da vodi množice v nihilizem. Uvodnik »Slovenca« se pod naslovom »Narod pred samim seboj« ukvarja s pojavom voditeljev bivše SLS, ne da bi se tega pojava lotil le z eno besedo. Pač pa si izposodi imeni profesorja Kocbeka in dr. Doboviška, katerih vednost se ne sme primerjati z znanostjo dr. Korošca. — »Jutro« razpravlja v uvodniku o »pravem« pomenu sklepa KDK z dne 1. VIII. 1928 in trdi, da je izvir zla v tem, da se beseda ustave iz leta 1931 ni izvedla. Če bi se pa to bilo zgodilo, bi odpadle premnoge pritožbe in zahteve. (Zakaj niso vlade unitaristov izza 1931 v osmih letih, v katerih so se izmenjavali v vladah samo nesrbski priskledniki unitarizma, izvedle »besede ustave«, uvodnik ne pove.) Na drugi strani poroča o »Vidovem plesu v Kopitarjevi ulici« in iz kronike »Domoljuba« v jubilejni številki, se spusti zaradi letaka četverice, ki »se je poslužila svobode, ki vlada pod režimom JRZ«, na tavajočega »Slovenca«, katerega prosi za dovoljenje, da sme ponatisniti dotični letak, in trdi še, da je unitarizem za Kopitarjevo ulico res samo taktika, ne pa načelo kakor za »Jutro«. — Iz neke interpelacije na notranjega ministra dr. Korošca se izve, da je denar, ki so ga nabirali v Bosni za spomenik Nikole Pašića, neznanokam izginil. Ni še znano, če bo notranji minister na to interpelacijo kaj odgovoril.

Sobota, 13. XI. 1937. — »Jutro« poroča iz tavajočega »Slovenca«, da je dvignil »Slovenec« iz svoje ropotarnice proti puntarjem v lastnem taboru zadnje orožje, prišel je namreč s satanovo vojsko. Na vprašanje, ali so ali niso odgovorni voditelji JRZ — neglede na napisani program stranke — objavili jasne izjave v prid politike narodne edinosti, »Slovenec« ne odgovarja, temveč šteje odgovor za odveč. Nadalje poroča o sestanku Topalovićevih socialnih demokratov v Zagrebu, na katerem je bilo ugotovljeno, da ni dovolj o demokraciji samo govoriti. Z naslado (na račun »Slovenca«) objavlja iz najnovejše »Samouprave« sledečo cvetlico: Danes je že mogoče opredeliti bodoče borbe. Kažeta se že dve veliki fronti, jugoslovenska unitaristična z osnovo dr-

žavne in narodne enotnosti in federalistična, naperjena proti narodni edinosti in prizadevajoča si razdeliti Jugoslavijo. (Ta, najnovejša »Samouprava«, je res točno prerokovala značaj in sestavo Stojadinovićeve volilne vlade v decembru 1938 in Stojadinovićevega kandidatnega seznama. Zmotila se je samo glede JNS, od katere je samo manjši del prestopil k Stojadinoviću, večji del pa iz taktike k dr. Mačku.) — Iz nadaljnje beležke se vidi, da »Slovenca« ni mogoče vedno dobesedno ponatisniti.

(Dalje.)

Za samoupravo delavskega zavarovanja

Takoj, ko so začeli s preurejevanjem države, je postalo pereče tudi vprašanje o decentralizaciji delavskega zavarovanja. Zahteve po decentralizaciji delavskega zavarovanja so bile že poprej vsa leta stalne. Stroga podreditev vseh okrožnih uradov matici v Zagrebu, Osrednjemu uradu, ki jo je odredil zakon iz leta 1922., je vzbujala ves čas nevoljo tako pri delavstvu kakor tudi pri delodajalcih. Eni kakor drugi so poudarjali, da prestroga centralizacija povzroča neprenehno in nepotrebno razširjevanje uradniškega osebja. Delodajalci pa so se še posebej pritoževali nad tem, da se milijonske vsote, ki se plačujejo za nezgodno zavarovanje in ki se morajo obrestonosno nalagati, ne nalagajo in ne investirajo v pokrajinah, kjer so bile pobrane. Največjo nevoljo in kritiko pa je povzročalo skupno obračunavanje letne izgube ali dobička. Pri tem so okrožni uradi, ki so skrbno upravljali pobrane prispevke, varčevali pri upravnih izdatkih, varovali skupnost pred izrabljanjem zavarovanja po posameznikih, imeli priliko, da so plačevali izgube tistim uradom, ki so slabo gospodarili in brezbrižno vodili svoje okrožne urade.

Istotako kritiko je vzbujalo neprestano širjenje Osrednjega urada v Zagrebu samega. Predpisi o uradovanju ter navodila za poslovanje so rastla, z njimi pa je rastlo število osebja, ki ga je sedaj okrog 250. Nedvomno je organiziranje osrednje matice že prišlo tako daleč, da se mnogo nepotrebnega dela opravlja dvakrat. Delo, ki bi ga mogli opravljati okrožni uradi sami, opravljajo za njimi še nameščenci pri centrali. Da pa se delo ne zmanjša, zato skrbe nameščenci pri osrednjem uradu sami, ker s tem pač branijo svoj lastni obstoj. S tem, da se mnogokrat umetno zvečava delo v Zagrebu, pa izgublja na pomenu in pa na samostojnosti delo pri okrožnih uradih. Vse to je bilo stalno predmet kritike samouprav okrožnih uradov, dokler so te vsaj deloma še obstajale. Saj v vseh 15 letih volitev v samoupravna zastopstva okrožnih uradov ni bilo, ker je ministrstvo vsa leta člene ravnateljstva imenovalo po zaslišanju delavskih in delodajalskih zbornic.

Zahteve po osamosvojitvi okrožnih uradov in zmanjšanju področja Osrednjega urada so torej stalna zahteva prizadetih interesentov ves čas od ustanovitve socialnega zavarovanja. Zato je tem bolj čudno, kako so skoraj utihnile zahteve po osamosvojitvi okrožnih uradov ravno ob času, ko se javlja po vsej državi splošna zahteva za decentralizacijo vse javne uprave. Kar redki so bili glasovi, ki so se takoj ob ustanovitvi banovine Hrvaške zavedali, da je sedaj prišel čas, da se tudi delavsko zavarovanje preuredi po željah, ki so jih nad 15 let soglasno izrekali delavci in delodajalci.

Šele po dobrih dveh mesecih je vprašanje preureditve delavskega zavarovanja zopet prišlo na dnevni red. Zadnji teden so zborovali v Belgradu zastopniki delodajalskih in delojemalskih zbornic ter sedaj odgovorni predstavniki nekdanjih samouprav iz slovenskih in srbskih krajev. Na tem sestanku so skoraj brez izjeme vnovič potrdili staro zahtevo, da se osrednji urad delavskega zavarovanja v Zagrebu likvidira in opravljanje vseh poslov delavskega zavarovanja poveri primernemu številu okrožnih uradov. Obenem je bila sprejeta prav umestna zahteva, da se po pravilnem sorazmerju interesentov zopet postavi samoupravno ravnateljstvo, ki bo za preureditev zavarovanja prevzelo odgovornost. Ohrani pa naj se enotna zakonodaja tega zavarovanja za vso državo. Skoraj istočasno pa so tudi slovenski delodajalski in delavski krogi ponovili staro in utemeljeno zahtevo, da se s preureditvijo delavskega zavarovanja ne odlaša več.

Koristim in potrebam delavstva in delodajalcev bo ugodeno, če se s preurejanjem socialnega zavarovanja prične takoj. Vprašanja, ki so s tako preureditvijo v zvezi, so bila vsa dolga leta tolikokrat razmotrivana, da danes ne more biti več resnih pomislekov proti osamosvojitvi okrožnih uradov. Prva zahteva pri tem pa mora biti, da se sestavijo zopet ravnateljstva pri Osrednjem uradu in pri okrožnih uradih, v katerih bodo zastopani pravi zastopniki delavstva in delodajalcev. Vemo namreč, da bodo še vedno nastopali posamezni zagovorniki sedanje centralizacije, ki bodo s številkami in mnogimi drugimi pomisleki svarili pred razdelitvijo področja sedanjega Osrednjega urada. Teh pomislekov pa ne bo mogoče koristno razčiščevati po časopisju, temveč jih mora preučiti pravo zastopstvo interesentov, ki naj pripravi vse potrebne uredbe in razčisti vsa sporna vprašanja, ki bi pri tej delitvi področij nastala. Poleg razdelitve področij bo rešiti vprašanja razdelitve sedanjega skupnega premoženja, ki ga prizadeti soudeleženci tega zavarovanja ne morejo prepustiti samo sedanjim upravam. Kajti jasno je, da bodo nameščenci Osrednjega urada nenaklonjeni vsakršni delitvi in da bodo ovire za razdelitev dokazovali z mnogimi podatki, katere morajo preučiti interesenti zavarovanja po svojih zastopnikih. Ko je bila že pred kakimi desetimi leti osamosvojitev okrožnih uradov glede bolniškega zavarovanja na dnevnem redu, so ravno zastopniki uprave Osrednjega urada to preureditev zavrli ter onemogočili z navajanjem raznih statističnih podatkov in premoženjskih pregledov, ki pa niso bili podvrženi zadostnemu študiju. To se sedaj ne sme ponoviti, za kar je potrebno v ravnateljstva samouprav imenovati interesente, ki se bodi med delavstvom, bodi med delodajalci bavijo z vprašanji socialnega zavarovanja. Ti se nikakor ne bodo znašli pred nerešljivimi vprašanji, ako je za njih rešitev le kaj dobre volje.

Posebej glede našega slovenskega delavskega zavarovanja ne more biti pomislekov za osamosvojitev. Okrožni urad v Ljubljani je drugi najmočnejši urad v državi za belgrajskim. Zadnja leta je imel že povprečno blizu 100.000 zavarovancev, večkrat pa je število v poletnih mesecih že prestopilo 100.000 zavarovanih udov. V Sloveniji je socialno zavarovanje vpeljano že nad 40 let in je torej obogateno z mnogimi skušnjami. Kar se tiče rizikov, je povprečna dnevna plača višja kot povprečna dnevna plača pri drugih okrožnih uradih. Za bodočnost našega delavskega zavarovanja je treba imeti najmanj strahu, da bi bil njegov obstanek v nevarnosti, ako se osamosvoji. Zato naj se prav nič ne odlaša s preureditvijo zavarovanja, želeti bi le bilo, da bi slovenski zastopniki bili pri tem delu prvi, kakor so bili pri začetkih tega zavarovanja, in na prvih mestih pri dosedanjem izvajanju.

Iz novembrskega „evropskega pisma“

Predsednik »Vseevropske zveze« Coudenhove-Calergi je za mesec november tega leta razposlal udom »Vseevropske zveze« novo »Evropsko pismo.« Coudenhove-Calergi pravi, da vsak dan nastopi lahko kak dogodek, ki bo sedanje stanje do tal izpremenil in ustvaril podlago za resničen in trajen mir. Ta mir bo pa lahko odločilen za stoletja evropske zgodovine. Lahko bo potegnil Evropo v brezno ali pa bo priklical novo vstajenje Evrope. Svetovna zgodovina je naložila sedanjemu pokolenju neprimerno večjo odgovornost kakor kateremu koli prej.

Sedanja vojna je za toliko le evropska vojna, ker so vsa bojišča le v Evropi in ni z vojno na Daljnem vzhodu v nobeni zvezi, vsaj doslej ne. Je pa vendarle tudi svetovna vojna, ker so prizadete po nji velike države vseh petih delov sveta in je pri nji udeleženih 740 milijonov ljudi na 50 milijonov kvadratnih kilometrov ozemlja, torej ena tretjina vsega človeštva. Od 400 milijonov Evropcev jih je v vojni samo polovica, z njimi v družbi je pa 400 milijonov Indijcev in sto milijonov Afričanov ter 40 milijonov ljudi iz drugih zemeljskih delov. Izmed evropskih držav jih je v vojni le pet, štirje čezmorski dominioni so pa suvereni udeleženci vojne iz drugih kontinentov. Ti slednji bodo prav tako kakor tudi indijsko cesarstvo soodločevali na prihodnji mirovni konferenci. Zato prihodnja mirovna konferenca ne bo evropski kongres, ampak medkontinentalni kongres. Pa ne glede na to, da bodo pri prihodnji mirovni konferenci udeležene izvenevropske moči, ne bo mogla ta konferenca rešiti evropskega vprašanja tudi zato ne, ker bo na nji le številčno majhen del evropskih držav, kakor vse kaže. Sedaj je v vojni le pet evropskih držav, čeprav je pričakovati, da se bo del nevtralcev tudi še zapletel v vojno. Sedaj je izmed sedemindvajset evropskih suverenih držav, če ne štejemo Sovjetske zveze in malotnih državic Lichtensteina, Andorre, Monaca, San Marina in Vatikanske državice, dvaindvajset nevtralnih, ki pa imajo polovico vsega evropskega prebivalstva in dve tretjini evropskega ozemlja. Da bi nevtralne države izsilile mir, ni mogoče pričakovati, dokler ne pade odločitev na bojišču. Ni si mogoče misliti, da bi si države, ki vodijo vojno, dale predpisovati vojne cilje od tistih, ki se ne vojskujejo.

Čas za evropske nevtralce bo prišel šele, ko bo vojna končana. Vojskujoče se države bodo sicer odločile lahko vojno brez nevtralcev, ne bodo pa mogle postaviti in urediti nove Evrope brez njihnega sodelovanja. Zato bo morala prihodnja mirovna konferenca biti deljena v konferenco vojskujočih se držav in v konferenco vseh evropskih držav, to je tistih, ki se vojskujejo, in tistih, ki so nevtralne. Po sklepu zadnje svetovne vojne mirovna konferenca ni bila deljena. Zadnja mirovna konferenca je končala vojno in obenem ustvarila novo Evropo. Ustanovila je Zvezo narodov brez sodelovanja nevtralcev in jim je dala samo mogočost, da stopijo vanjo ali pa ne. Uspeh te konference se je v dveh desetletjih razsul. Ves ta čas ni bilo besede o takem miru, kakršen je bil pred letom 1914., tako da je ves evropski kontinent že prav za prav celih 25 let in nele šele zadnja dva meseca v vojnem stanju.

Vsi narodi Evrope so pa siti te 25 letne vojne in ne marajo le kakšnega premirja, ampak zahtevajo resničen mir, ki bo omogočil novo gospodarsko blaginjo, zvezano z globokimi socialnimi preureditvami. Tak mir pa more ustvariti samo

---

Ivan Hrovat:

Ob „Kočevskem zborniku“

(Nadaljevanje.)

Od severa, od ribniške doline proti jugu in jugovzhodu se zdi, da ni bilo večjega kolonizacijskega toka. Stvar je razumljiva, ker Slovencem v ribniški dolini ni šlo tako tesno za zemljo kot Slovencem ob Kolpi, kar jih je najbrž gnalo na Kočevsko. Poleg tega na severnem slovenskem ozemlju Kočevarji niso bili na dobrem glasu, ne versko, ne moralno, kar izpričujeta n. pr. pregovora: »Grd kot kočevski greh« ter »Se boš že privadil, kakor Kočevar pekla«. Zato se zdi, da se je prejšnja stoletja selil na Kočevsko le kakor koli manjvreden slovenski element, zlasti tak, ki so mu v domačem kraju tla na kateri koli način postala prevroča. Taki ljudje, kot so se v prvih letih preseljevanja v Ameriko selili tudi tja. Za te ljudi je razumljivo, da jih ni brigalo, da ohranijo na Kočevskem spomin na svoje pokolenje in svoj domači jezik. Skušali so postati čimprej Kočevarji, med katerimi danes njihovi potomci zavzemajo mnogokrat tudi vodilna mesta in so najglasnejši glasniki severnih boštev, čeprav priimki, ki jih nosijo sami ali so jih pa nosile njih matere, pričajo o drugačnem poreklu, kot pa si ga prisvajajo.

Nekaj drugega je pa s kolonizacijo, ki so jo Slovenci začeli na Kočevskem po zemljiški odvezi. Tedaj so namreč Kočevarji, ki jih zemlja, na katero so bili nasilno prignani, nikoli ni veselila bolj, kakor zgolj kot nujno življenjsko sredstvo, začeli zemljo vedno bolj zapuščati. Dotok na kočevsko ozemlje se je tedaj začel s treh strani: od Ribnice, od Kostela (v močnejši meri kot prej) ter zlasti tudi od dragarske doline in čabrske okolice. Ni dvoma, da bi bil ta tok poslovenil mnogo narodno mešanih vasi, če bi ne bila prišla ponemčevalna šola z vsem uradnim nemškim pritiskom. Glavno ponemčevalno načelo je bilo: kdor je na Kočevskem, je Kočevar, torej Nemec, ker so Kočevarji Nemci. To je vpila šola, to je vpil vsak uradnik in uradni sluga, od katerih nobeden ni smel in ni hotel znati slovenščine. Delalo se je pač drugače kakor pa se dela danes. Slovenski kmetje niso imeli nikjer nobene opore, in zato ni čuda, da se je vsaj rod, ki je bil na Kočevskem rojen, priznal za Kočevarja. Vendar je bila med doseljenci iz posameznih pokrajin velika razlika. Narodnostno najslabši so bili doseljenci od Ribnice. Ti so se redno ponemčili v prvem rodu, tako da so se redno šteli za Nemce še tisti otroci, ki so bili še na Ribniškem rojeni, mnogokrat pa celo njihovi starši. Ti ljudje, od katerih danes vsaj po eden sedi v vsakem odboru Kulturbunda, ne priznavajo načela porekla, ampak izjavljajo, da si po narodnosti to, za kar se čutiš. Morda bi se to zdelo čudno, ko je Ribnica veljala in hoče še danes veljati kot neko slovensko kulturno središče. Razlog tega sramotnega hitrega ponemčevanja bo morda v tem, da je tudi v tej naselitveni dobi prihajal na Kočevsko iz Ribniškega le moralno slabši element. Drugi razlog pa se mi zdi ta, da je pač nekoč tudi v ribniški dolini bilo naseljenih nekaj Nemcev, poleg tega se je pa v teku stoletij le precej ribniške krvi prililo na Kočevsko, enako (najbrž pa v manjši meri) pa tudi nekaj kočevarske na Ribniško. Dejstvo je pač, da je ljudstvo v ribniški dolini in ono na kočevskem polju v marsičem med seboj podobno po značaju. Kako pa so Kočevarji in Ribničani v Kočevju med seboj domači pri pitju in petju, je pa naravnost gnusno za vsakega drugega Slovenca. Prav zato smo bili menda vsi Slovenci v Kočevju proti temu, da bi se okrajno glavarstvo selilo v Ribnico. Prepričani smo namreč bili, da bi v Ribnici vse govorilo z vsakim Kočevarjem, ki bi se tam mudil, nemški, ne pa da bi Kočevar moral govoriti slovenski. Imamo pač žalostne skušnje iz Kočevja, ki je menda obljubljena dežela za ribniško uradniško »inteligenco«. (Dalje.)

splošni evropski mirovni kongres, pri katerem bodo udeleženi ne le zmagovalci in premaganci, ampak tudi vsi evropski nevtralci kot enakopravni udeleženci. Ta evropski kongres bo moral zborovati v nevtralni deželi, kjer ne bo vojne psihoze. Njegova naloga ne bo, da bi likvidiral sedanjo vojno, ki bo morala biti že prej likvidirana na mirovni konferenci, ampak bo moral končati več kot 25 let trajajočo evropsko vojno dobo. Njegov cilj bo pomirjenje in obnovitev Evrope v okviru organiziranega evropskega sodelovanja.

Zgled za to je v zgodovini Evrope že podan. Po padcu Napoleona I. je bil s pariškim mirom, ki je bil najprej sklenjen leta 1814. med zavezniki in Francijo in ki je določil meje Francije, storjen konec vojnemu stanju. V ti mirovni pogodbi je bilo določeno, da bo sklican za ureditev vseh evropskih vprašanj, ki so stopila na dan v teku 25 letne vojne, to je od leta 1792. do 1814., Evropski kongres, ki je potem čez nekaj mesecev začel zborovati na Dunaju. Dunajski kongres so sicer malili dolgo časa, vendar je ustanovil v Evropi red, ki je trajal celo stoletje. Tak red pa mora prihodnji evropski kongres ustvariti. Teritorialna in čisto politična vprašanja sedanje vojne morajo biti rešena že na mirovni konferenci, ki bo morala biti pred evropskim kongresom. Evropski kongres bo pa imel nalogo, da organizira v mednarodno pravnem in gospodarskem pogledu novo Evropo. Moral bo ustvariti sestav, ki bo onemogočil vsako vojno v Evropi, in ustanoviti skupno eksekutivo, zoper katero bo vsak posamezen odpor brez upa. Nacionalno avtarkijo bo moral nadomestiti sestav gospodarske skupnosti, boj za kolonije in surovine pa sodelovanje vseh evropskih držav v kolonijah. Ustanovljen bo moral biti zavod, ki bo stabiliziral denarstvo in pripravil pot do evropske denarne unije. Treba bo najti pot za prehod iz vojnega gospodarstva v mirovno gospodarstvo, ne da bi milijoni demobiliziranih vojakov bili pahnjeni v brezposelnost. Ti cilji so tako velikanski, da je treba že takoj začeti z delom. Tega dela se pa morajo lotiti nevtralci, dokler vojuskujoče se države zastavljajo vse svoje misli in moči le za dosego vojnih ciljev. Potrebna sta raziskovanje in propaganda. Tako je treba, da začno izdelovati kvalitetne načrte za pravno in gospodarsko obnovitev Evrope za to sposobni in poklicani izvedenci, obenem je pa treba, da s pomočjo časopisja predre v široke množice prepričanje, da more edinole evropska zveza držav zagotoviti trajen mir, evropsko kulturo rešiti pred boljševizmom in pomagati gospodarstvu do novega razcveta.

*

Taka je vsebina zadnjega »Evropskega pisma« Coudenhove-Calergija iz Berna v Švici. Nad vse zajemljiva je njegova misel o **evropskem kongresu,** ki naj bi se vršil po sklepu prihodnje mirovne konference. V resnici je evropska konferenca, če naj bo zagotovljen trajen mir, potrebna. **Na evropski konferenci pa bodo morala biti obravnavana tudi vprašanja, ki zadevajo nevtralne države med seboj** (na mirovni konferenci morejo biti rešene le zadeve, ki zadevajo vojskujoče se države med seboj), in je zato upati, da bi bila **na evropski konferenci sprožena tudi vprašanja narodnih manjšin v nevtralnih državah,** na čemer bi bili posebno mi Slovenci interesirani.

Žene so šle v boj za državljanske pravice

V trenutku, ko v naši državi pripravljajo nov volilni zakon in ko vse govori o povratku političnih svoboščin, so odločilni državniki pozabili na dobršno polovico prebivalstva, na žene. Kljub prejšnjim obljubam, kljub temu, da so nekateri stavljali v svoj program zahtevo po državljanskih pravicah za ženo, so takoj pozabili nanjo, ko so prišli na oblast. Žena da je zanje prevelika »neznanka«, in njeno sodelovanje bi utegnilo privesti do daljnosežnih sprememb v političnem življenju.

Državnik, ki mu je do države in njenega ljudstva, bi pač ne smel dopuščati, da je zanj kjer koli kaka neznanka, nikar da predstavlja zanj neznanka več ko polovico prebivalstva. Če ta polovica prebivalstva doslej ni stala v politični areni, to pač ni njena krivda, marveč krivda vseh tistih, ki so dopustili, da je stala ob strani. Naša žena se je v vsakdanjem življenju že davno izkazala, dokazala je, da zna nositi bremena, ki jih nalaga delo na zemlji, v tovarni, v hiši in v umskem poklicu, dokazala je, da je dorasla nalogam, ki jih to delo zastavlja. Rodila in vzgajala je sinove in hčere v slovenskem duhu in jih prva uvajala v zakladnico našega jezika. Bila je trdna, živa vez iz roda v rod, ohranjevala je našo narodno tradicijo preprosto in naravno. Brez velikih besed in brez priznanja je stala ves čas našega življenja v prvi vrsti na bojišču za obstanek in razvoj slovenskega ljudstva.

Genij ljudstva je vedel za svoj cilj že davno prej, preden so imeli današnji možje priložnost, da so izražali svoje programe. Za tem svojim ciljem je stremelo ljudstvo skozi stoletja in tudi zdaj ne bo izgubilo svoje smeri. Žene, ki so živ del narodnega občestva in obenem njegova podlaga in izhodišče, bodo v svoji prirodni povezanosti z našo zemljo in s svojim zdravim nagonom našle pot v pravo smer. Dolžnost vseh je, ki jim je na srcu naš narodni razvoj, ki jim je do tega, da bo prišel v bodoče vendar kedaj do veljave glas ljudstva, da bodo storili vse, kar je v njihni moči, in raztrgali verige, ki uklepajo danes ženo na domači zemlji.

Žene zahtevajo zase državljanske pravice v korist skupnosti. Preko njih hočejo doseči vpliv na politično vodstvo in na državno upravo. To jim bo omogočilo, da bodo **skupaj** z možmi, ki zasledujejo iste cilje kakor žene in ki verujejo v bodočnost in v mladost naših narodnih sil, polagale nove trajne podstave našemu narodnemu in državnemu življenju.

Slovenske žene zahtevajo sledeče: V ustavi naj jim bo zagotovljen enak položaj kakor možem. Zakon naj zagotovi ženam pravico do dela, enakega zaslužka, do odpočitka in do zdravstvene zaščite. Ženam naj zakon prizna enako, splošno, tajno, neposredno aktivno in pasivno volilno pravico. Odpravijo naj se vse uredbe in določbe, ki onemogočajo ženam vstop do odločilnih mest. Avtomatično naj s tem odpadejo tudi vse omejitve, ki so doslej veljale za žene v službi, kakor tudi v banovinskih in občinskih zastopih. Resori zdravstva, socialne in mladinske zaščite, vzgojstva in šolstva naj se pridržijo ženam.

Vse te pravice si hočejo žene izvojevati za izvedbo novega gospodarskega, socialnega in kulturnega programa, ki se naslanja v glavnem na zahtevo po gospodarskem načrtu za vsako banovino, po zakonu, ki naj kaznuje poneverbe, goljufije, podkupnine in siceršnje oškodovanje javnega imetja, po širokopotezni reorganizaciji naše vasi, ki se naj na osnovi dela novih potrebnih domačih cest, vodovodov in elektrifikacije, kakor jo zahtevajo potrebe prebivalstva, naslanja v prvi vrsti na štiri središča: na državno ali banovinsko veleposestvo, ki naj bo gospodarsko središče, na zdravstveni zavod, ki naj bo središče zdravstvene zaščite, na šolo in na klub. Vsakdo, kogar pošlje država na vas, mora imeti korenito socialno politično izobrazbo. Prav tako naj bo oblast posebno pozorna na industrijska središča in rešitev stanovanjskih, zdravstvenih in kulturnih vprašanj, ki se v njih zastavljajo. Nazadnje naj se v skladu s potrebami najširših ljudskih plasti izvede reorganizacija našega šolstva. Za izvedbo vseh teh zahtev bo treba pač poseči v osnove naše gospodarske, politične in državne organizacije in jih učinkovito prilagoditi potrebam ljudstva. V tej celotni zasnovi si bodo žene pridržale tista področja, ki jih neposredno ali posredno zadevajo, in vedno znova postavljale tudi svoje posebne »ženske zahteve«. Te obsegajo v glavnem: zaščito matere in otroka, določitve delovnega časa, zaščito delavk v nezdravih, težavnih in nevarnih delih, zaščito nravnosti, pravico do dela, določbe glede mezde (enako plačilo za enako delo, vprašanje minimalnih mezd in drugo), bolniško in starostno zavarovanje, pravni položaj intelektualk, politične in civilne pravice žene. Posebno pozornost je treba posvetiti še poljedelskemu delavstvu oziroma hišnim poslom in gospodinjskim pomočnicam. Sklopu teh vprašanj se pridružujejo vprašanja mladinske zaščite in skrbstva, socialnih in zdravstvenih ustanov in podobna vprašanja.

Če torej žene postavljajo posebne »ženske zahteve«, jih ne postavljajo v nasprotstvu z ostalim narodnim življenjem, marveč samo kot oni del celotnih zahtev, ki je njim samim in njihovemu delokrogu najbližji.

Dolžnost vseh zavednih mož je, da nudijo ženam v njihnem boju vso moralno in stvarno podporo, ki jo zmorejo. Dokažejo naj, da stojijo v boju za naše osnovne narodne in državne koristi ramo ob rami z ženami. Pozivamo vse zavedne može, da boj naših žena z besedo in dejanjem podpro in da podajo zdaj, v tem odločilnem trenutku, jasne javne izjave.

M. M.

Opazovalec

Slovenščina in uradni jezik

Oddelek za preizkušanje meril pri okrajnem glavarstvu v Celju pošilja takale vabila prizadetim strankam:

Sresko načelstvo v Celju
oddelek kontrole mer

Poziv

za g. . . . . iz . . . . . ., s katerim se poziva da dne . . . . . 1939 ob . . . . uri dopoludne predloži vsa svoja merila in merilne priprave (dolžinske mere, cimente, uteži in tehnice) v čistem stanju na občasni (periodični) pregled in žigosanje.

Pregled in žigosanje vrši se v Celju, Mariborska cesta 1.

V slučaju, da svojih meril ne bi v **odredjenom** času predložiti, kaznovali **se bodete** po členu 33 zakona o merah il leta 1928.

Po naredbi **Sreskog** načelnika
kontrolor mer.

Pozivnica **strankama.**

Po tem »pozivom« je pa pritisnjen pečat, ki ima na levi strani v cirilici besede: »Načelnik sreza celjskog«, za njim na desni pa besede v latinici: »Načelnik sreza celjskog«. V sredi pečata je državni grb, nad njim stoji z latinico pisana beseda: »Celje«, pod grbom pa so v cirilici besede: »odelak kontrole mer«.

Po slovensko se imenuje »srez«, ki je turška beseda, »okrajno glavarstvo«. V stari Avstriji smo imeli vsaj »merosodne urade«, sedaj pa imamo »odelak kontrole mer«. Morale bi dobivati stranke v Sloveniji »vabila«, ne pa »pozive«, dolžinskih mer mi ne poznamo, ampak le dolžinske mere, »**odredjenog**« časa v Sloveniji ne poznamo in imamo le »določeni« čas. Pri nas se ljudje sami sebe ne kaznujejo, ampak jih kvečjemu kaznujejo drugi in so zato kaznovani, če kaj prepovedanega store. Tudi so v Sloveniji v navadi naredbe okrajnega (sreskega) načelstva, gotovo pa ne sreskog načelstva. Dostavljali so včasih »vabila strankam«, ne »pozivnice strankama«.

Tako pačijo v Sloveniji slovenski jezik v besedilu uradnih odlokov.

Taka vabila kot »odelek kontrole mer« v Celju, pošiljajo gotovo tudi pri drugih okrajnih glavarstvih oddelki za preizkušanje meril. Kriva pa niso ne celjsko okrajno glavarstvo, ne druga okrajna glavarstva, kriva je državna tiskarna v Belgradu, ki tiska uradne obrazce tudi za Slovenijo.

Norčevanje iz slovenske avtonomije

»Jutro« z dne 19. novembra t. l. je priobčilo sestavek nekega »gospodarstvenika«, ki se zavzema za slovensko finančno avtonomijo. Dobro se še spominjamo, kakšno gonjo je »Jutro« leta 1933. začelo zoper tiste, ki so s slovensko deklaracijo (»punktacijami«) zahtevali tisto, kar danes zahteva »Jutro«. Če je »Jutro« šele danes, t. j. po šestih letih spoznalo, da so bile »punktacije« pravilne, je to najboljši dokaz, kakšni nazadnjaki so okoli »Jutra«. Smejati se mora, kdor prebira »Jutro« iz mesecev januarja in februarja leta 1933., kakšno strahotno komedijo je takrat uganjalo, danes pa zagovarja prav tisto, kar je takrat obsojalo kot veleizdajniško in protidržavno dejanje. Pa to le mimogrede. Vendar je pa »Jutro« ostalo v bistvu in jedru zvesto samo sebi. V eni in isti številki, kjer zagovarja slovensko finančno samostojnost, pa v uvodniku svari pred uresničenjem slovenskih idealov, to je pred slovensko finančno avtonomijo, ter kot poglaviten razlog zoper to navaja, da bi Slovenija bila v velikanski zunanjepolitični nevarnosti, če bi v okviru Jugoslavije Slovenci sami upravljali svoj denar. Večje umske preprostosti pač ne bi mogel nihče navajati kot razlog zoper slovensko avtonomijo. Po tej logiki je federativna Švica v mnogo večji nevarnosti, kot sta centralistični Belgija in Holandska; torej edinole notranja ureditev države naj bo odločilna za njeno zunanjo varnost ali nevarnost. Res je potemtakem neverjetno, kako da sta mogli prepasti strogo centralistično urejeni državi Češko-Slovaška in Poljska, in zakaj ne prepadejo n. pr. federalistično urejene Severne države ameriške.

Seveda pa vemo, za koga so taki sestavki napisani. Na eni strani za tiste zagrizene Jugoslovene, ki hočejo za Srbijo vse, za Slovenijo pa nič, na drugi strani pa za Belgrad, ki ima v rokah oblast, da bi se še tu in tam usmilil hlapčevskih natur s kakšno nagrado.

Vse so ljudje že v »Jutru« brali: divje zagovarjanje unitarizma do približavanja k federalizmu: vse v vseh odtenkih, kot barve v mavrici, vse je bilo v »Jutru« že naprodaj kot v kakšni branjariji. Stvar je pa za nas Slovence v toliko škodljiva, ker se Belgrad sklicuje na take uvodnike, kot je tisti v »Jutru« z dne 19. novembra t. l., in nam potem daje pod nos, češ saj ste Slovenci sami zoper to, da bi razpolagali sami s svojim denarjem. Zato le lepo naprej plačujte. Volenti non fit injuria. Obračun pa ne bo izostal.

Čudni pojmi o svobodi

»Novine Slovenske krajine«, v Lendavi izhajajoč tednik, pisan v prekmurskem narečju, piše dne 19. novembra t. l. o vzrokih zrušitve »prle tak mogočnega« Stojadinovića in pravi:

Zrušo se je ravno zavolo slobodnih volitev i zrušo ga je dr. Korošec ravno zato, ar ne šteo držati dane reči, da bi izvedo sporazum z Hrvati i dao njim pa Slovencom aotonomijo.

Te volitve, ki se zde »Novinam« tako hudo svobodne, je zaznamoval pred kratkim sedanji minister dr. Laza Marković kot politično maškarado, in sicer jih je zaznamoval zato tako, ker

ravno niso bile svobodne. Malo huda je pa tudi trditev, da bi bile sploh mogle biti svobodne take volitve, ki jih je vodil dr. Stojadinović. To pa mimo vsega drugega že iz preprostega razloga, ker Stojadinović sploh ni imel med ljudstvom skoraj nobenega pripadnika, kar se je zlasti po njegovem padcu pokazalo. A menda se tudi »Novinam Slovenske krajine« zdi verjetno in naravno, da ni Stojadinoviću nikoli in še oddaleč na misel prišlo, da bi bil razpisal in vodil take volitve, ki bi ga zanesljivo pokopale, namreč svobodne, da je bil marveč od vsega začetka trdno odločen, da vodi nesvobodne volitve, ki so mu edine mogle poroštvovati, da bo obdržal tako koristno oblast. In kdor bi nad to njegovo voljo samo še malo dvomil in verjel v idealističnega in nesebičnega Stojadinovića, ta bi bil moral vendar spoznati njegovo namero, potvoriti ljudsko voljo, ko je pridržal za te svoje volitve volilni zakon, kakor sta ga sklenila Živković in Jevtić v namenu, da bi ljudstvo ne prišlo do besede, namreč z javnim glasovanjem in uvedbo državnih kandidatnih seznamov.

Če bi bile še povrh »Novine« malo brale liste, bi bile tudi slišale, koliko ljudi je bilo preganjanih, celo odpuščenih iz službe, ker so pri lanskih volitvah volili po svojem prepričanju, torej svobodno.

Upamo pa vsaj, da si »Novine Slovenske krajine« ne predstavljajo volilne svobode tako, da sme kdo »svobodno« voliti tistega, ki mu ga je nekdo drugi ukazal voliti.

Ne, zaradi svobodnih volitev se Stojadinović res ni »zrušo«. Če bi bil zmagal v res svobodnih volitvah tako, kakor je v nesvobodnih, bi ga ne bil mogel nihče vreči, in voditeljeval bi nam še danes.

Dravobanska zadevščina

V Ljubljani izhaja mesečnik, ki se sam imenuje **»Slovenska beseda«**, je pa v resnici beseda bivšega petomajskega bana dr. Puca in bi se zato smela imenovati le »Petomajska beseda Jevtićevega režima«, ne pa **»Slovenska** beseda«, ker Jevtićevi nastavljenci in zaupniki gotovo niso pospeševali slovenstva, in tudi znane volitve v skupščino 5. maja 1935. so imele namen, zatreti slovensko misel, dejavnost in osebno svobodo. Za dr. Pucovo »besedo« pa stoji društvo, ki si je tudi dalo ime »Slovenska beseda«! Za to društvo poskuša delati reklamo dr. Pucova »beseda« z dne 14. novembra tega leta med slovenskim uradništvom! Neverjetno je, da si upa »Dr. Pucova beseda«, ki sicer pri nas nima nobenega vpliva in je bila ustanovljena gotovo le iz osebnih razlogov, vabiti slovenske uradnike v svoj krog ter jim pripovedovati, da je nujno treba vse državne uslužbence v prihodnosti obvarovati pred političnimi vplivi, češ da je državni uslužbenec pri nas že od »njega dni« tisto bitje, ki je najbolj izpostavljeno različnim vplivom od zgoraj. Državni uradnik da je zato največji siromak pred režimi, ki nimajo tal med narodom, ker se vsak tak režim skuša utrditi s pomočjo uradništva, ker se ravno uradništvo ne more uspešno upirati takim pritiskom. Tega se uradništvo prav dobro zaveda in sloni ta zavest na grenkih izkušnjah preteklih dni. »Dr. Pucova beseda« poudarja, da je tudi v Ljubljani sami dosti takih, ki so na lastni koži čutili, kako se pridobivajo »pripadniki« s pomočjo bonbončkov v eni roki in biča v drugi, da so pri tem ustvarjali značaje, da se Bog usmili in zato še dandanes naletiš na uradnika-cunjo, ki ga ni sram reči: »Jaz sem za vsakogar, kdor bo prišel! Jaz sem bil član JNS, sedaj sem član JRZ in bom član vsake organizacije, ki bi prišla do oblasti!« itd. itd.

Take stvari piše »Dr. Pucova beseda«, ki po nemarnem imenuje sama sebe »Slovensko besedo«! Slovensko uradništvo pa ne stoji na glavi, kamor jih hoče postaviti »Dr. Pucova beseda«. Ne slovenskemu uradništvu, ampak tistim, ki jih omenja dr. Pucov list, pokličemo v spomin okrožnico, ki jo je izdal dr. Puc Dinko v tisti jugoslovenarski junaški dobi, ki jo omenja »Dr. Pucova beseda« s 14. novembra tega leta, ko se je kot ljubljanski župan tako izkazal, da je potem postal tudi dravobanski ban. Ta vijak, ki smo ga že pred skoraj dvema letoma priobčili in ki je imel namen iz mož delati cunje za časa slovitih volitev dne 8. novembra 1931, ki so bile take vrste, da jim še znamenite madžarske volitve izpred prejšnje svetovne vojne, kot jih je opisal Björnsterne Björnson, niso bile kos, se dobesedno glasi takole:

Okrožnica.

S proklamacijo od 26. septembra 1931 je kraljevska vlada v lapidarnih besedah orisala velikanski pomen vseh poslednjih zgodovinskih činov in modrih odločitev Nj. Vel. kralja Aleksandra I.

V izvršitev teh odločitev so razpisane na dan 8. novembra 1931 p r v e v o l i t v e v Narodno skupščino.

Te volitve naj bodo veličastna manifestacija zdrave narodne volje, sloge in velike jugoslovenske misli, pa tudi narodne hvaležnosti in brezpogojne vdanosti svojemu modremu narodnemu kralju.

Za vsakega državljana-volilca je s tem tudi jasno označena **sveta dolžnost, da se udeleži volitev** in s tem tudi on manifestira za veličino naroda in moč države. Vsakdo se mora zavedati, da posebno v današnjih težkih časih gleda na nas ves svet in da se bo zaupanje v našo državo in njen ugled tem bolj povečalo, čim večja bo udeležba pri volitvah 8. novembra; s tem se bo utrdil tudi kredit države in za nas olajšala vsesplošna težka situacija.

Zato sleherni mestni uslužbenec ni samo dolžan, pojaviti se 8. novembra na določenem volišču, temveč mora na svojem področju z živo besedo in s primernim pojasnilom pomena teh volitev še delovati na to, da tudi ostali someščani polnoštevilno izvršijo svojo narodno in državljansko dolžnost.

Že v vladni deklaraciji od 4. julija 1930 so bili vsi javni organi opozorjeni na svoje velike dolžnosti v javni funkciji ter da morajo biti iskreno in vdano vedno v službi jugoslovenske misli, državne ureditve in današnjega reda. Postavljena je bila kot kategorična zahteva državne politike, **da v javni službi ni mesta za uradnika ali uslužbenca, katerega službeno delo in vedenje ne bi bilo v skladu s prej poudarjenimi načeli.**

Vsem načelnikom posameznih oddelkov naročam, da takoj in temeljito poučijo vse dodeljeno jim osebje o vsebini in važnosti predstoječega razpisa; **vse uslužbence pa pozivljam, da store svojo državljansko dolžnost.**

Že 9. novembra 1931 mi **morajo vsi oddelki predložiti sezname tistih uslužbencev, ki so bili od volitev zadržani:**

1. zaradi težke bolezni;

2. zaradi neobhodno potrebne službe (ki pa se mora po možnosti tako urediti, da bo vsakomur udeležba pri volitvah omogočena);

3. zaradi neodložljive odsotnosti z navedbo razloga.

Za vestno in točno izvršitev prednjega naročila v celoti so gospodje načelniki posameznih oddelkov **o s e b n o odgovorni.**

Mestno poglavarstvo v Ljubljani,
dne 2. novembra 1931.

Župan in mestni načelnik:
Dr. Dinko Puc l. r.

Leta 1931. je bil v Ljubljani vladni kandidat dr. Kramer. Državljanska dolžnost po dr. Pucovem ukazu je bila za drž. uradnike, da volijo dr. Kramerja, sicer v javni službi ni prostora zanje. Dr. Pucovi volilni ukazi za časa volitev 5. maja leta 1935. so bili seveda podobne vrste, kakor naši bralci že vedo. Sicer pa zgoraj tiskana okrožnica od 2. novembra 1931 zadostuje, da vsak in vsi spoznajo, kaj vse je današnji dan mogoče tiskati pri nas in pošiljati med ljudi.

Mali zapiski

Izseljenska nedelja

V nedeljo 3. decembra tega leta se bo slovenski narod kot nerazdružna celota spet spomnil z bolečino svojih sinov in hčera, ki jih je revščina njihne skalne in revne domovine prisilila, da so si šli v tujino iskat dela in kruha. Z naše strani bi želeli samo, da bi se ta spominski dan ne obhajal več samo s časopisnimi stolpci solzavih fraz in brezsmiselnega vzdihovanja, ampak z dejanji, ki bi vsaj nekaj prispevala k temu, da se to naše veliko narodno vprašanje čimprej dokončno in korenito reši. Predvsem je nujno, da si vsaj letos ta dan napravimo bilanco, koliko naših najboljših ljudi in sil nam požre letno izseljevanje, pa tudi jasen in širokopotezen program, prost vsakih fraz in sentimentalnosti, kako bomo to svoje vprašanje reševali in tudi rešili.

»Prizad« in Slovenci

Te dni je bil v Belgradu občni zbor Privilegirane izvozne družbe, znane pod okrajšanim imenom Prizad, za katero med slovenskimi gospodarji iz znanih razlogov ni posebnega navdušenja. Občni zbor je volil nov upravni in nadzorni odbor. V prvem je izmed 14 udov en Slovenec, v drugem pa sploh nobenega.

Nekaj zanimivih številk

V času, ko je toliko prerekanja o finančni moči Slovenije, je zanimivo vedeti, da prispeva Slovenija tudi k dohodkom državnih monopolov sorazmerno več, kakor druge pokrajine, čeprav se navadno to taji.

Slovenija je dala v letu 1938. monopolu pri dohodkih od tobaka 11,4%, pri dohodkih od vžigalic 10,5% in pri dohodkih od soli 8,7%. Prebivalstvo Slovenije znaša 7,9% od celotnega prebivalstva države ter se v primerjavi navedenih odstotkov približa samo pri soli odgovarjajočemu odstotku, a še ta je nekoliko višji.

V Sloveniji je izdal leta 1938. vsak prebivalec za tobak 160 din, za sol 25,40 din in za užigalice 14,30 din. V vrbaski banovini pa je izdal isto leto vsak prebivalec za tobak 84 din, za sol 22,50 din in za užigalice 5,66 din. Iz tega se vidi, da smo pri državnih dajatvah dejansko le v soli približno izenačeni, drugod pa povsod dajemo skupnosti sorazmerno več kakor drugi. Kljub temu pa se bodo seveda še vedno našli jugoslovenski gospodarstveniki, ki bodo trdili, da Slovenija živi na račun drugih delov države. **B.**

Na eni strani jasen cilj, na drugi premišljevanje

»Hrvatski dnevnik« označuje sedanje stanje banovine Hrvaške izrečno samo kot prehodno stanje in pravi:

Stanje, kakor je nastalo z uredbo o banovini Hrvaški, ni naš program. To je samo postaja na potu do uresničenja ciljev in prizadev hrvaškega naroda.

Zanimivo je pri vsem tem, da je za nekatere premišljujoče slovenske voditelje že tako stanje, ki ga Hrvatje imajo in imenujejo prehodno, nekaj tako nezaslišanega, da se jim zdi že kar za Slovence preveč. Zato še do danes niso prišli v svojem premišljevanju tako daleč, da bi razložili svetu, kako so si zamislili našo samoupravo, če so sploh o njej že kaj stvarno mislili.

Srbi i-jugosloveni

»Narodni list«, tisti tednik, ki ga izdaja v Splitu jugosloven dr. B. G. Andjelinović, navaja »Srpski glas«, kako ta kliče skupaj »vse Srbe i-jugoslovene«, pa pravi, da je ravno ta miselnost, ki »nas je delila na Srbe i-jugoslovene«, bila usodna za jugoslovensko misel, ker je delila Srbe od drugih jugoslovenov.

Nam se pa zdi ravno narobe tista beseda o Srbih i-jugoslovenih prav tako logična, kakor pravilna. Kajti jugoslovenstvo je bilo v dejanju zmeraj velikosrbstvo, samo beseda je ta dva pojava ločila. Če torej »Srski glas« oznamenjuje z veznikom istost »Srbov in i-jugoslovenov«, je s tem dejansko stanje tudi navzven in po pravici pokazal.

To neprijetno odkritje za javnost pa končuje »Narodni list« s temle globokim vzdihom: »Bog naj nam pomaga vsem skupaj, ker naša pamet nas bo le težko rešila!«

To smo pa mi res že davno vedeli in povedali, namreč kar se pameti tiče.

Slovenska mladina v stiski

Te dni razpošilja akademsko Dijaško podporno društvo vsej slovenski javnosti prošnje, v katerih prosi za podpore gladujoči, prezebajoči slovenski akademski mladini. Dovolj značilno za našo dvajsetletno svobodo je, da so takšne prošnje danes sploh še potrebne. Jalovo delo bi bilo, iskati krivcev za to, kdo je kriv, da trpi slovenska akademska mladina glad in vsakovrstno pomanjkanje, celo najnujnejših potrebščin, kakor so učni pripomočki in obleka.

Tudi vzrok

Nemci so priključili ozemlju rajha vso poljsko pokrajino, katere središče je mesto Lodz, kakor tudi mesto samo. Kot enega izmed vzrokov, s katerimi nemški časopisi — na primer »Frankfurter Zeitung« — zagovarjajo ta ukrep, se navaja dejstvo, da je v teh krajih vsak **deseti** prebivalec Nemec in da Lodz — namreč mesto — tako prav za prav ni bil poljski, ker je imel večino židovskega prebivalstva.

Pomirjena Češka

Kakor poročajo časopisi, so na Češkem te dni zopet ustrelili 120 čeških akademikov — vsakega desetega izmed aretiranih. Upajo, da bodo ostali Čehi nazadnje le spoznali, da je samo v tesnem sožitju s kulturonosnim nemškim narodom dokončno zavarovana njihna narodna svoboda in neodvisnost, kakor so to pametnejši med njimi, na primer dr. Hacha, že davno spoznali.

Našim prijateljem!

Naš tednik »Slovenijo« je treba razširiti kar največ mogoče. Prepričani smo, da to žele ne le naši dosedanji naročniki, ampak vsi prepričani Slovenci. Zato prosimo vse naše naročnike in prijatelje, da naj nam pridobivajo novih naročnikov. To zato, da list tvarno podpro in pa da se slovenska misel čimbolj razširi. Našemu tedniku je treba že zaradi kritja stroškov, ki so veliki, novih plačujočih naročnikov, da ne omagamo.

Uprava tednika »Slovenija«

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.